

YURT DIŞINDAKİ TÜRKLERE TÜRKÇE ÖĞRETENLERİN SINIF İÇİ UYGULAMALARA YÖNELİK GÖRÜŞLERİ

Z. Canan KARABABA*

Sedat KARAGÜL**

Özet

Bu araştırmanın amacı, yurt dışında yaşamakta olan Türklerle Türkçe öğretmekle görevlendirilmiş öğretmenlerin sınıf içi uygulamalara ilişkin görüşlerini belirlemektir. Araştırmanın çalışma grubunu Milli Eğitim Bakanlığı Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü tarafından düzenlenen 5. Türkçe Öğretimi Semineri'ne katılan 20 öğretmen oluşturmaktadır. Araştırmaya katılan öğretmenler ile yapılan ön görüşme ve bunun sonucunda hazırlanan sormaca yoluyla araştırmanın bulguları sağlanmıştır. Araştırmada katılımcıların sormacadaki sorulara verdikleri yanıtlar belirlenerek sıklık ve yüzde değeri ile hesaplanmıştır. Araştırmanın sonucunda yurt dışındaki Türklerle Türkçe öğretmenlerin Türkçe öğretimi sürecine yaklaşımlarının genel olarak dil eğitiminin amaçlarına uygun olduğu ve öğretmenlerin en çok alan bilgisine ilişkin yeterliliği öncelikleri gözlenmiştir. Buna karşılık, özellikle dil öğretiminde kullanılan yöntem ve tekniklere ilişkin bir kavram kargaşası yaşadıkları ve her öğretim sürecinin sonunda uygulanması gereken ölçme ve değerlendirmeye ilişkin yeterince bilgi ve donanıma sahip olmadıkları belirlenmiştir.

Anahtar Sözcükler: Yurt dışındaki Türklerle Türkçe öğretimi, öğretmen görüşleri, öğretmen yeterlikleri, Türkçe öğretimi ortamları

GiriŐ

Türkiye dışında Türkçenin kullanıldığı ülkeler yarım asır öncesine kadar Orta Asya'da yaşayan Türk toplulukları olarak görölmekteydi. Günümüzde ise başta Avrupa olmak üzere dünyanın birçok ülkesinde Türkçe konuşulmakta, okunmakta ve hatta yazılmaktadır. Türkçe gazetelerin birçoğu yurtdışındaki Türklerle yönelik yayınlar yapmakta olup birçok yayınevi yurtdışına yönelik faaliyet göstermektedir. Bunun yanında yurt dışında bulunan Türkler, Türkçenin yaşıatılmasına yönelik

* Doç. Dr.; Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi, Yabancı Diller Eğitimi Bölümü

** Arş. Gör., Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi, Eğitimin Kültürel Temelleri Bölümü

birçok çalışma yapmış ve yapmaktadırlar. Özellikle son yıllarda yeni nesillerin Türkçe bilgisizliği ve Türkçeye olan ilgideki düşüklük büyük bir problem alanı olarak ortaya çıkmıştır. Yeni yetişen nesillerin Türkçe yoksunluğu birçok sivil toplum kuruluşunu harekete geçirmiştir. Bugün veli derneklerinden dini kuruluşlara kadar Türkler tarafından kurulan birçok sivil toplum kuruluşu yeni nesillerin Türkçe öğrenimi üzerine çalışmalar yapmaktadır (Yurtnaç, 2013, 1188).

Avrupa'da resmi rakamlara göre 3,5 milyon civarı (Tufan, 2003, 46), gayri resmi rakamlara göre ise 5 milyon üzerinde vatandaşımız yaşamaktadır (Yol, 2011, 120). Bunun yaklaşık 1 milyon kadarını 4-19 yaş arasında bulunan eğitim-öğretim çağındaki Türk çocukları oluşturmaktadır (Barkan vd., 2007, 11). Bu tablonun oluşmasında 1960'lı yıllarda ülkemizden Avrupa'ya başlayan yoğun göçler, önemli bir etken olmuştur. Bu göçler zamanla birtakım sorunları da beraberinde getirmiştir. Bu sorunlardan biri de yurt dışındaki Türk çocuklarının kendi dillerine ve kültürlerine uzak kalmalarıdır.

Yurt dışındaki Türklerin kendi kimlik ve kültürlerini koruma ile yaşadıkları ülkelerin sosyoekonomik gelişmelerine beklenen düzeyde katkıda bulunma ikilemi arasında sıkışmaları ve bu nedenle de beklenen düzeyde kitlesel bir güce dönüşmemeleri, yıllarca çözülemeyen bir sorun olarak devam etmektedir (Özpolat, 2012, 217).

Kavcar (1988, 77)'ın da belirttiği gibi, yabancı bir ülkede doğup o ülkenin dilini öğrenerek büyüyen ve okul yaşı gelince de bulunduğu ülkenin çocuklarıyla birlikte okula giden Türk çocukları, o ülkenin milli eğitiminin amaç ve ilkelerine göre yetişmektedirler. Bunlar Türk milli eğitiminin amaç ve ilkelerinden yoksun kalan çocuklardır. Bunların büyük çoğunluğu, edindiği tüm kültür ve davranışlarıyla geleceğin bir yabancı ülke vatandaşı adayı durumundadır.

Ana yurdundan farklı bir ülkede doğan ve yetişen çocukların kendi kültürleri ve geçmişleriyle bağına sağlayacak olan dil eğitimidir. Türkçe dersleri yurt içindeki çocuklarımızın eğitiminde olduğu kadar yurt dışındaki Türk çocuklarının eğitiminde de önemli bir yere ve değere sahiptir. Yurt dışındaki çocuklarımızın buldukları ülkede ana dilleri ile bağlarını koparmadan yaşayabilmeleri kendi kültür ve tarihi değerlerinin farkında olmalarını sağlayacaktır. Kültürel, tarihsel ve ulusal boyutun yanı sıra dil bilinci ve dil öğrenme sürecini sağlıklı geliştirmek açısından da ana dili eğitimi önemli bir olgudur.

Türkçenin ikinci dil ortamında canlı tutulması ve genç kuşaklara aktarılabilmesi için donanımlı kurumların olması şarttır. Ancak göçün ellinci yılında bile bu tür kurumların varlığından söz etmemiz mümkün değildir. Her ne kadar değişik alanlarda hizmet veren dini ve toplumsal kurumlar varsa da Türk dilinin öğretimi ve yaygın kullanımını özendirecek nitelikli kurumlar henüz tam anlamıyla oluşmamıştır. Bunun değişik nedenleri vardır. Her şeyden önce, göçmen kabul eden Batı Avrupa ülkeleri Türkçenin okullarda düzenli ve nitelikli eğitimini hiçbir zaman desteklememişlerdir. Müfredatta Türkçeye ayrılan süre birkaç saati geçmemiştir. Ayrıca derslerin verildiği fiziksel koşullar çoğu zaman sınıf olarak kullanılmayan

merdiven altı, öğretmenler odasının bir köşesi ve bunun gibi derslik niteliği olmayan mekânlar olmuştur. Kullanılan öğretim malzemesi hiçbir zaman Batı Avrupa'da büyüyen çocukların dünyasına ve dilsel gelişimine uygun olmayan ve hatta öğrencileri Türkçe dersinden soğutan türden olmuştur. Son yıllarda Fransa, Hollanda gibi ülkelerde orta dereceli okullar için nitelikli ders malzemesi geliştirme çalışmaları başlamışsa da bu, istenilen düzeyde değildir. Diğer taraftan Türkiye'den gönderilen öğretmenler her zaman istenilen düzeyde verimli olamamışlardır. Gelen öğretmenler kendi uyum sürelerini tamamlayamadan görev süreleri biterek Türkiye'ye geri dönmüşlerdir. Kısacası, Türk gençlerinin kimliklerinin korunumu ve dilsel becerilerinin geliştirilmesi için hayati öneme sahip olan Türkçe öğretimi oldukça zayıf kalmıştır. Bütün bu sorunlara rağmen, yapılan geniş kapsamlı bir toplum dilbilimsel bir araştırmada (Extra & Yağmur, 2004) Türk dil grubu diğer göçmen gruplar arasında en canlı ve dinamik grup olarak ortaya çıkmıştır. Türkçe öğretiminin sorunları çözüldüğü zaman Türkçe üçüncü ve sonraki kuşaklar arasında da canlılığını korumaya devam edecektir (Yağmur, 2013, 1176).

Dil, en basit ifadeyle insanlar arasında iletişimi sağlayan bir araç olarak tanımlanmaktadır. Aksan (2006, 55), dilden söz ederken, onu düşünce, duygu ve isteklerin, bir toplumda ses ve anlam yönünden ortak olan öğeler ve kurallardan yararlanılarak başkalarına aktarılmasını sağlayan, çok yönlü, çok gelişmiş bir dizge olarak tanımlamaktadır. Fakat bunun yanı sıra çeşitli fonksiyonlara da sahip olan dil, özel bir duyarlık gösterilerek korunması gereken canlı bir varlıktır. Bir milleti millet yapan unsurların başında dil gelmektedir. Aynı dili konuşmak, millet olmanın birinci ve en önemli şartıdır. Aynı dili konuşmayan insanlar, mensubiyetlik duygularını da kaybederler (Koçak, 2012, 304).

Dillerin en büyük işlevlerinden biri "kültür taşıyıcılığı"dır. Yaklaşık on bin yıldır işlenerek günümüze kadar gelen Türkçemiz, bundan binlerce yıl öncesinde yaşayan atalarımızın kültür miraslarının da günümüze ulaşmasını sağlamıştır. Töre, inanç, kültür, toplumsal değerler, yaşayış biçimi ve benzer öğelerin tümü dilimiz aracılığıyla geçmişten geleceğe taşınmaktadır. Bu bakımdan ana dilde eğitim özellikle Avrupa'da yaşayan Türkler açısından vazgeçilmez bir gerekliliktir. Çünkü insanın doğumdan sonra başlayan etrafını algılama, kavramlarla tanışma, düşünce vb. süreçlerde dil önemli bir olgudur. İçine ilk girilen ortamda, yaşamla ilk tanışılan yerde aynı zamanda bir kültürlenme söz konusu olur. Düşüncenin olduğu kadar, bilgiyi aktarmanın da aracı olan dil, insanoğlu için yaşamın ilk ve en önemli evresinde (kişilik oluşturan öğelerin biriktiği yaşta) anadilidir. Başka bir dil öğrenmek gerektiğinde de ilk hareket noktası yine ana dili olmakta; kavramlar, anadildeki karşılığına göre anlamlandırılmaktadır (Yıldız, 2011, 2).

Ana dili eğitimi sürecini sağlıklı bir biçimde tamamlamamış bireylerin ikinci bir dili sağlıklı bir biçimde geliştirmeleri beklenemez. Çeşitli araştırmaların (Cummins, 1979; Sağlam, 1991; Felix, 1993; Turan, 1997; Çakır, 2001; İleri, 2000; Akalın, 2004; Baker, 2004; Şen, 2010; Yıldız, 2012) bulgularının da gösterdiği gibi ana dilinde yetersiz olanlar ikinci bir dili öğrenmekte veya edinmekte güçlük çekmekte-

dir. Bu nedenle yurt dışındaki çocuklarımızın Türkçe dersi almaları çok önemli bir konudur. Bu dersleri verecek öğretmenlerin eğitimi de önem verilmesi gereken konulardan biridir.

Yurt dışındaki Türklerin, özellikle orada doğup büyüyenlerin nitelikli bir Türkçe eğitimi sürecinden geçebilmeleri pek çok etkene bağlıdır. Bu etkenler; ders programı, ders kitabı, diğer araç ve gereçler, ders ortamı ve benzeridir. Bunların en önemlilerinden biri “öğretmen”dir. Çünkü öğrencilerin gereksinimleri ve öğretim ortamı açısından değerlendirildiğinde, Türkiye’de Türkçe öğretmekle yurt dışında Türkçe öğrenmek ve öğretmek çok farklı özellikler içeren bir süreçtir. Bu nedenle yurt dışında yaşamakta olan Türklerin ana dili öğrenimi sürecinde nitelikli öğretmenlerle buluşması, onların ana dillerini çok daha kısa sürede ve çok daha iyi bir biçimde öğrenmelerinde önemli bir etken olacaktır.

Özby (2010, 15)’ın da belirttiği gibi, öğretmenler yurt dışında olunca öğretmenliğin manası, önemi ve sorumluluğu daha da artmaktadır. Çünkü bu öğretmenler, çok kültürlü bir toplumda, farklı eğitim sistemleri içinde Türkçe ve Türk kültürü öğretmeye çalışmaktadırlar.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, yurt dışındaki Türklere Türkçe öğretmekte olan öğretmenlerin anadili eğitimi sürecine ilişkin görüşlerini almak ve bu görüşler doğrultusunda sürece ilişkin birtakım önerilerde bulunmaktır.

Araştırmanın Önemi

Yurt dışındaki Türklere ana dillerini öğretme görevini üstlenen öğretmenlerin Türkçe öğretimi ile ilgili görüşleri, ana dili eğitimi sürecine ilişkin önemli bilgiler edinilmesini sağlayabilecektir. Süreci yönetmek ve yürütmekle görevli olan öğretmenlerin yurt dışındaki Türkçe öğretimine ilişkin verdikleri bilgiler, sürecin iyi işleyen ve aksayan yönlerinin saptanmasının ve bu doğrultuda çözüm üretme yoluna gidilmesinin önünü açacaktır.

Yöntem

Bu araştırma, tarama modelindedir. Tarama modelleri, geçmişte ya da hâlen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. Onları, herhangi bir şekilde değiştirme, etkileme çabası gösterilmez. Bilinmek istenen şey vardır ve oradadır. Önemli olan, onu uygun bir biçimde “gözleyip” belirleyebilmektir (Karasar, 2009, 77). Araştırmada olay ve olgular, doğal koşulları içinde incelenerek “alan araştırması” yapılmıştır.

Veri Toplama Aracı

Çalışmanın verileri, yurt dışında yaşayan ve buldukları ülkelerdeki Türklere Türkçe öğretmek üzere görevlendirilmiş kişiler ile yapılan ön görüşme ve bunun sonucunda hazırlanan sormaca yoluyla toplanmıştır. Sormaca maddelerinin oluşturulmasında katılımcıların açık uçlu sorulara vermiş oldukları yanıtlar belirleyici olmuştur. Katılımcıların açık uçlu sorulara verdikleri yanıtlar çözümlenerek sormaca maddeleri oluşturulmuştur.

Verilerin Analizi

Araştırmada katılımcıların sormacadaki sorulara verdikleri yanıtlar, dilsel çözümleme yapılarak belirlenmiş; sıklık (frekans) ve yüzde (%) olarak hesaplanmıştır. Bulgular bölümünde yer alan çizelgelerdeki öğretmen görüşleri, kendi ifade ettikleri biçimiyle ve açık uçlu sorulara verdikleri yanıtlara dayalı olarak aktarılmıştır.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu yurt dışındaki Türklere Türkçe öğretmekle görevlendirilmiş, Millî Eğitim Bakanlığı Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü tarafından düzenlenen “5. Türkçe Öğretimi Semineri”ne katılan öğretmenlerin tümü (20 kişi) oluşturmaktadır. Araştırmaya katılan 20 öğretmenden 6’sı Almanya’da, 4’ü İsveç’te, 4’ü Avustralya’da, 3’ü Belçika’da, 1’i Avusturya’da, 1’i Norveç’te, 1’i de İngiltere’de görev yapmaktadır.

Araştırmaya katılan 20 kişiden 1’i Türkçe öğretmenliği bölümünden, 1’i Türk Dili ve Edebiyatı bölümünden, diğerleri ise farklı lisans programlarından mezun olmuştur. Bununla birlikte 4 katılımcı da farklı programlardan lisansüstü (yüksek lisans ve doktora) eğitimine sahiptir.

Araştırmanın çalışma grubunu oluşturan katılımcıların 5’i 4-7 yıl arası, 7’si 10-20 yıl arası, 8’i de 30 yıl ve üstü öğretmenlik deneyimine sahip olan görevlilerdir.

Sınırlılıklar

Araştırma, Millî Eğitim Bakanlığı Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü tarafından düzenlenen 5. Türkçe Öğretimi Semineri’ne katılan yirmi öğretmen ile sınırlı tutulmuştur.

Bulgular

Çizelge 1: Yurt Dışındaki Türklere Türkçe Öğreten Öğretmenlerde Bulunması Gereken Özelliklere İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Dağılımı

	f	%
Türkçeyi kurallara uygun ve etkin bir biçimde kullanabilme	14	70
Dil öğretim yöntem ve tekniklerini bilme	9	45
Yabancı bir dil bilme	9	45
Kendi kültürünü ve bulunduğu ülkenin kültürünü tanıma	8	40
Öğrenciyi tanıma (öğrencinin düzeyini, gereksinimlerini, yaşa uygun olarak ilgilerini belirleyebilme)	7	35
Mesleki gelişime açık olma	7	35
Öğrencilerle iyi ilişkiler içinde olma	3	15
Meslek sevgisi	2	10

Çizelge 1’de yurt dışındaki Türklere Türkçe öğretmekte olan öğretmenlerin “Sizce yurt dışındaki Türklere Türkçe öğreten öğretmenlerde bulunması gereken özellikler nelerdir?” sorusuna verdikleri yanıtların dağılımı verilmiştir. Buna göre,

araştırmaya katılan 20 öğretmenin 14'ü (% 70) "Türkçeyi kurallara uygun ve etkin bir biçimde kullanabilme", 9'u (% 45) "dil öğretim yöntem ve tekniklerini bilme", 9'u (% 45) "yabancı bir dil bilme", 8'i (% 40) "kendi kültürünü ve bulunduğu ülkenin kültürünü tanıma", 7'si (% 35) "öğrenciyi tanıma (öğrencinin düzeyini, gereksinimlerini, yaşa uygun olarak ilgilerini belirleyebilme)", 7'si (% 35) "mesleki gelişime açık olma", 3'ü (% 15) "öğrencilerle iyi ilişkiler içinde olma", 2'si (% 10) "meslek sevgisi" özelliklerinin öğretmenlerde bulunması gereken özellikler olduğunu belirtmiştir. Öğretmenlerin çoğunluğunun dil öğretim yöntem ve tekniklerinin bilinmesi gerektiğini belirttiği hâlde yöntem ve teknik kavramını yeterince tanımadıkları ve bu iki kavramı birbirine karıştırdıkları gözlenmiştir. Örneğin, "alıştırma yapmak, söz hakkı vermek" gibi çeşitli sınıf içi uygulamaların yöntem olarak tanımlandığı; dört temel dil becerisinin de teknik olarak adlandırıldığı belirlenmiştir.

Çizelge 2: Yurt Dışındaki Türklere Türkçe Öğretiminde Öğretim Ortamlarını Düzenlerken Dikkat Edilmesi Gereken Öğelere İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Dağılımı

	f	%
Derste kullanılacak olan araç ve gereçlerin yapısal özellikleri	11	55
Öğrenci düzeyi	8	40
Sınıfın fiziksel koşulları	6	30
Bir sınıftaki öğrenci sayısı	2	10

Çizelge 2'de yurt dışındaki Türklere Türkçe öğretmekte olan öğretmenlerin "Sizce yurt dışındaki Türklere Türkçe öğretiminde öğretim ortamlarını düzenlerken dikkat edilmesi gereken öğeler nelerdir?" sorusuna verdikleri yanıtların dağılımı verilmiştir. Buna göre, bu soruya araştırmaya katılan 20 öğretmenin 11'i (% 55) "derste kullanılacak olan araç ve gereçlerin yapısal özellikleri", 8'i (% 40) "öğrenci düzeyi", 6'sı (% 30) "sınıfın fiziksel koşulları", 2'si (% 10) "bir sınıftaki öğrenci sayısı" biçiminde yanıt vermiştir. Buna göre yurt dışındaki Türklere Türkçe öğretmekte olan öğretmenlerin öğretim ortamlarını düzenlerken en çok dikkat ettikleri durumun derste kullanılacak olan araç ve gereçlerin işlevselliği olduğu söylenebilir. Öğretmenler, öğretim ortamlarını derste kullanmayı düşündükleri araç ve gereçlerin yapısal özelliklerine göre düzenleme eğilimi göstermektedirler. Dil öğretiminde çeşitli araç ve gereçlerden yararlanmanın yaşamsal önemi göz önünde bulundurulduğunda bu durumun son derece doğal olduğu anlaşılmaktadır. Öğretmenlerin bu biçimde bir yanıt vermeleri, onların derslerde çeşitli araç ve gereçleri kullanmaya dönük bir istek ve eğilim içinde olmalarını göstermesi bakımından da önemlidir.

Çizelge 3: Yurt Dışındaki Türklere Türkçe Öğretiminde Yararlanılması Gereken Araç ve Gereçlere İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Dağılımı

	f	%
Görsel ve işitsel araçlar (video, televizyon, teyp, bilgisayar, resim, harita, grafik, fotoğraf...)	15	75
Kitap	14	70
İnternet	4	20

Çizelge 3'te yurt dışındaki Türklere Türkçe öğretmekte olan öğretmenlerin "Sizce yurt dışındaki Türklere Türkçe öğretiminde yararlanılması gereken araç ve gereçler nelerdir?" sorusuna verdikleri yanıtların sayısal dağılımı verilmiştir. Buna göre araştırmaya katılan 20 öğretmenin 15'i (% 75) "görsel ve işitsel araçlar (video, televizyon, teyp, bilgisayar, resim, harita, grafik, fotoğraf...)", 14'ü (% 70) "kitap", 4'ü (% 20) ise "internet" gibi araçların yurt dışındaki Türklere Türkçe öğretiminde yararlanılması gereken araç ve gereçler olduğunu belirtmiştir.

Dil öğretiminde çok sayıda duyuya seslenen araç ve gereçlerden yararlanılması, dersin etkililiğini artıran önemli bir etkidir. Yurt dışındaki Türklere Türkçe öğretmekte olan öğretmenlerin bu noktada Türkçe öğretiminde en çok görsel ve işitsel araçlardan yararlanılması gerektiğini belirtmeleri önemlidir. Bunun dışında araştırmamızın bulguları öğretmenlerin görsel ve işitsel araçlardan sonra en çok yararlanılması gereken araç olarak "kitap"ı göstermeleri de doğaldır. Çünkü İşeri (2007)'nin de belirttiği gibi ders kitapları, öğretim programının amaçlarına ulaşabilmesi için öğretimin en temel araçlarından biridir ve bu anlamda önemli bir işleve sahiptir. Eğitim hizmetlerinin vazgeçilmez araçları olarak insan kaynaklarının niteliğinin geliştirilmesi açısından ders kitapları; öğretmenler, fiziksel olanaklar ve eğitim programları kadar önemli bir yere sahiptir.

Yapılan araştırmada "Sizce yurt dışındaki Türklere Türkçe öğretiminde yararlanılması gereken araç ve gereçler nelerdir?" sorusuna öğretmenlerin % 20'sinin "internet" cevabını vermeleri, belli sayıda öğretmenin Türkçe öğretiminde bilişim teknolojilerinden yararlandığını göstermesi bakımından önemlidir.

Çizelge 4: Yurt Dışındaki Türklere Türkçe Öğretiminde Değerlendirme Yollarına İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Dağılımı

	f	%
Sözlü anlatım	9	45
Yazılı anlatım	7	35
Okuduğunu anlama	5	25
Dinlediğini anlama	3	15
Dikte	2	10

Çizelge 4'te yurt dışındaki Türklere Türkçe öğretmekte olan öğretmenlerin "Sizce yurt dışındaki Türklere Türkçe öğretiminde değerlendirme nasıl yapılmalıdır?" sorusuna verdikleri yanıtların dağılımı verilmiştir. Buna göre araştırmaya katılan 20 kişiden 9'u (% 45) öğrencilerin sözlü olarak kendilerini ifade etmelerinin etkili bir değerlendirme yolu olduğunu belirtmiştir. Araştırmaya katılanların 7'si (% 35) yazılı anlatımın gerekliliğini, 5'i (% 25) "öğrencilerin okuma metinlerini anlama düzeylerini belirleme"nin önemini vurgulamış, 3 öğretmen (% 15) "öğrencilerin dinlediklerini anlama düzeyinin belirlenmesi"nin önemli olduğunu, 2'si (% 10) ise "dikte yoluyla" öğrencilerin değerlendirilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Öğretmenlerin büyük çoğunluğunun (% 45) öğrencilerin sözlü olarak kendilerini ifade etmelerinin etkili bir değerlendirme yolu olduğunu belirtmeleri, günlük yaşamda iletişimin daha çok sözlü anlatıma dayalı olmasından kaynaklandığı düşünülebilir.

Çizelge 5: Yurt Dışındaki Türklere Türkçe Öğretiminde Kullanılması Gereken Ölçme Araçlarına İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Dağılımı

	f	%
Testler	5	25
Yazılı sınavlar	4	20

Çizelge 5'te yurt dışındaki Türklere Türkçe öğretmekte olan öğretmenlerin "Sizce yurt dışındaki Türklere Türkçe öğretiminde kullanılması gereken ölçme araçları nelerdir?" sorusuna verdikleri yanıtların sayısal dağılımı verilmiştir. Buna göre araştırmaya katılan 20 öğretmenin 5'i (% 25) testlerin önemini vurgularken 4'ü (% 20) ise "yazılı sınavlar" aracılığıyla öğrencilerin değerlendirilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Çoktan seçmeli dersler, çok sayıda soru sormaya olanak tanıyan ve değerlendiricinin öznel etkisini ortadan kaldıran bir ölçme aracıdır. Bu bağlamda yurt dışındaki Türklere Türkçe öğreten öğretmenlerin dil öğretimi sürecinde değerlendirme yaparken çoktan seçmeli testleri tercih ediyor olmaları olağandır. Ancak, çoktan seçmeli dersler dört temel dil becerisinin gelişimini ölçmede işlevsel bir ölçme aracı değildir. Buna bağlı olarak öğretmenlerin % 20'si yazılı sınavlar aracılığıyla öğrencilerin değerlendirilmesi gerektiğini belirtmişlerdir.

Sonuç ve Tartışma

Sonuç olarak yurt dışındaki Türklere Türkçe öğretmekte olan öğretmenlerin alan bilgisine ilişkin yeterliğe çok önem verdikleri belirlenmiştir. Araştırmada elde edilen bulgulara göre, "Türkçeyi kurallara uygun ve etkin bir biçimde kullanabilme"nin önemli ve gerekli olduğu öğretmenlerce kabul edilmektedir. "Dil öğretim yöntemi ve tekniklerini bilme"nin önemi ve gereği öğretmenlerce belirtildiği hâlde öğretmenlerin çoğunun dil öğretim yöntemi ve tekniklerinin ne olduğuna ilişkin yeterince bilgisinin olmadığı, yöntem ve teknik kavramlarının karıştırıldığı belirlenmiştir. Yurt dışında Türkçe öğretenler "yabancı bir dil bilme"nin önemini ve gereğini bildiklerini, buna bağlı olarak kendi kültürlerini ve buldukları ülkenin kültürünü daha iyi tanıyabileceklerini belirtmişlerdir. Bu durum, öğretmenlerin sınıf içi iletişime

ve o toplumla olan kültürel ve sosyal ilişkilere önem verdiklerini göstermektedir. Öğretmenlerin mesleki gelişime açık olmaları, mesleklerine karşı olumlu bir yaklaşımına sahip olduklarını göstermektedir. Öğretmenlerin; öğrencilerin gereksinimlerini, düzeyini, yaşa uygun olarak ilgilerini belirlemeye önem vermeleri, öğrenci merkezli eğitime açık olduklarını göstermektedir.

Sınıf ortamının düzenlenmesine ilişkin sorulara verilen yanıtlar ise öğretmenlerin sınıftaki öğrenci durumuyla ilgili (öğrencinin düzeyi, öğrenci sayısı) koşullardan daha çok derste kullanılan araç ve gereçlerin niteliği ve sınıf koşullarına odaklandığı belirlenmiştir. Özellikle nitelikli bir ders kitabının önemi ve gerekliliği hemen hemen tüm katılımcılar tarafından vurgulanmıştır.

Öğretmenler, görsel ve işitsel araçlara ders içinde öncelikli olarak yer verdiklerini belirtmişlerdir. Bu durum, öğretmenlerin çağımızın öğretim anlayışına ayak uydurma çabasını göstermektedir. Ancak yeterli ve nitelikli görsel ve işitsel araçlara kolaylıkla ulaşamadıkları belirlenmiştir. Demir (2010, 934)'in de belirttiği gibi dil, uygun ortamda kullanıldıkça gelişen, akıcılık kazanan, paylaşıldıkça çoğalan bir yapıya sahiptir. Hakan (1988, 227) tarafından yapılan bir çalışmada da yurt dışındaki Türklere Türkçe öğretmek üzere hazırlanan programın çok zengin ders materyalleri ile desteklenmesi gerektiği belirtilerek, görüntü ve ses kaseti şeklinde hazırlanan materyaller okuma, anlama, yazılı ve sözlü anlatımı geliştirici olmalı denilmiştir.

Yurt dışındaki Türklere Türkçe öğretiminde değerlendirme yollarına ilişkin öğretmen görüşlerinin incelenmesi sonucunda öğretmenlerin sözlü ve yazılı olarak öğrencilerin kendilerini ifade edebilme yeterliğine odaklandığı görülmüştür. Dinleme, okuma ve dikte ise öğretmenlerin değerlendirmesinde ikincil sırada yer almaktadır. Türkçe eğitiminin temel amacına uygun olan bu görüş de Türkçe öğretimini güçlü kılacak niteliktedir.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin, ölçme aracı olarak en çok testleri kullandıkları saptanmıştır. Çoktan seçmeli testler, öğrencinin dört temel dil becerisini edinip edinmediğini belirlemede işlevsel olarak kullanılabilir ölçme araçları değildir. Öğretmenlerin, Türkçe öğretimi sürecinde dört temel dil becerisini geliştirmeye önem verdikleri hâlde, değerlendirme aşamasında ölçme aracı olarak en çok testleri kullanmaları önemli bir çelişkidir. Milli Eğitim Bakanlığı (2009) tarafından yurt dışındaki Türklere Türkçe öğretmeyi amaçlayan Türkçe ve Türk Kültürü Dersi'ne yönelik hazırlanan öğretim programında da belirtildiği gibi, ölçme ve değerlendirmede öğrencilerin bilgi, beceri ve tutumlarını sergileyebilmeleri çoklu değerlendirmeyi gerektirir. Öğretim sürecinde öğrenmenin ne ölçüde ve nasıl gerçekleştiğini belirlemek, öğretim sürecine ilişkin geri bildirimler almak ve varsa öğrenme eksikliklerini tamamlamak amacıyla açık uçlu ve kısa cevaplı sorular; eşleştirmeli sorular, öğrenci ürün dosyaları, performans görevi, öz değerlendirme formu, gözlem formu vb. araçlar kullanılabilir. Edinilen sonuçlar değerlendirilerek (varsa) gerçekleştirilemeyen kazanımlar için öğretmen, uyguladığı yöntem ve teknikleri gözden geçirmeli, gerekirse yeni eğitsel önlemler almalıdır. Ayrıca bu uygulamalar, öğrencilerin daha iyi öğrenmelerine ve ne öğrendiklerinin farkına varmalarına da yardımcı olmaktadır.

Yurt dışındaki Türklere Türkçe öğretmenlerin Türkçe öğretimini kurgulamaya yönelik çabalarının çağdaş dil öğretimi yaklaşımlarına uygun olduğu, ancak uygulama sürecinde çeşitli nedenlerden kaynaklanan (öğretim yöntem ve tekniklerine ilişkin kavram kargaşasının yaşanması, materyal azlığı vb.) birtakım aksaklıkların yaşandığı belirlenmiştir. Özellikle ölçme-değerlendirmeye ilişkin görüşler ve uygulama örnekleri bunu kanıtlar niteliktedir.

Öneriler

Yurt dışındaki Türklere Türkçe öğretmekle görevlendirilen öğretmenlerin niteliği, verilen eğitimin verimliliğini artıran başlıca etkenlerden biridir. Bu nedenle yurt dışında görevlendirilen öğretmenlerin üstlendiği görev son derece önemlidir. Yurt dışındaki Türklere ana dillerini öğretme görevini üstlenmiş olan öğretmenlerin bu görevi başarıyla yerine getirebilmelerini sağlamak için onların etkili ve verimli bir hizmet içi eğitim sürecinden geçmeleri önemlidir. Ayrıca öğretmenlerin sınıf ortamını ve öğretim sürecini etkin biçimde kullanabilmeleri için öğretim yöntem ve teknikleri ile ölçme ve değerlendirmeye ilişkin bilgilendirilmeye gereksinimleri olduğu görülmektedir. Bu bağlamda yurt dışında görev yapmakta olan Türkçe öğretmenlerine belli aralıklarla hizmet içi eğitim verilmelidir.

Bu çalışmada elde edilen bulgular, yurt dışındaki Türklere Türkçe öğreten öğretmenlerin sınıf içinde kullanılacak araç ve gereçlere gereksinimi olduğunu göstermiştir. Öğretmenlerin bu gereksiniminin giderilmesi, eğitimin niteliğini artıracaktır. Demir (2010, 934)'in de belirttiği gibi, ana dili eğitimi verilirken öğrencilerin dili sürekli kullanmalarını sağlayacak çok sayıda etkinlik bulunması ve iyi bir uygulama sürecinin olması gerekmektedir. Öğrencilerin kaset, CD ve interaktif ortamlarda ana dillerini bol miktarda dinlemelerini sağlayacak materyallerle karşılaştırılması, ana diline ait sözcüklere kulak dolgunluğu oluşturması sağlanmalıdır. Bunun için Milli Eğitim Bakanlığının uzman öğretim elemanlarının da desteğiyle uygun proje ve çalışmalarla nitelikli dinleme materyalleri geliştirmeleri önemli bir gerekliliktir. Okuma materyali olarak sadece ders kitabının yeterli görülmemesi, teşvik amacıyla öğrencilere düzeylerine uygun kitap setleri verilerek ana dilini geliştirici uygulamaların yapılması gerekmektedir.

Kaynakça

- AKALIN, Şükrü Hâluk (2004). "Avrupa Birliği Ülkelerinde Yaşamakta Olan Türklerin Türkçe Öğrenimi Sorunları", **Türk Dili**, S.633, ss.195-199.
- AKSAN, Doğan (2006). **Her Yönüyle Dil**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- BAKER, Colin (2004). **Foundations of Bilingual Education and Bilingualism**, Multilingual Matters Ltd., Clevedon.
- BARKAN, Murat, vd. (2007). **Avrupa'da Türkçe "Anadili" Eğitimi Araştırması**, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir.
- CUMMINS, James (1979). "Linguistic Interdependence and the Educational Development of Bilingual Children", **Review of Educational Research**, S.49, ss.222-251.

- ÇAKIR, Mustafa (2001). **Göçün Kırkıncı Yılında Almanca'nın İkinci Dil Olarak Edinimini Etkileyen Kültürlerarası Olgular**, Ultima Ratio Dizisi 01, Köln.
- DEMİR, Tazegül (2010). "Yurt Dışındaki Türk Çocukları İçin Türkçe ve Türk Kültürü Dersi Öğretim Programı Kapsamındaki Türkçe Dersi Kazanımlarının Değerlendirilmesi", **GÜ Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi**, 30, (S.3), ss.913-937.
- FELIX, Sascha (1993). **Psycholinguistische Untersuchungen Zur Zweisprachigen Alphabetisierung. Gutachten im Auftrage der Berliner Senatsverwaltung für Schule, Berufsbildung und Sport**, Bibliothek für Bildungsgeschichtliche Forschung, Berlin.
- HAKAN, Ayhan (1988). "Almanya'da İlkokulun İlk Kademesinde Öğrenim Gören Türk İşçi Çocuklarının Türkçe Programı", **Türk Dilinin Öğretimi Toplantısı**, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, Ankara.
- İLERİ, Esin (2000). "Avrupa Topuluğunun Dil Politikası ve Almanya'da Okula Giden Türk Asıllı Öğrencilerin Dil ve Eğitim Sorunları", **Almanya'da Yaşayan Türk Çocuklarının Ana Dili Sorunları Toplantısı**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- İŞERİ, Kâmil (2007). "Altıncı Sınıf Türkçe Ders Kitabının İlköğretim Türkçe Programının Amaçlarına Uygunluğunun İncelenmesi", **Dil Dergisi**, S. 136, ss. 58-74.
- KARASAR, Niyazi (2009). **Bilimsel Araştırma Yöntemi**, Nobel Yayınları, Ankara.
- KAVCAR, Cahit (1988). "Yurt Dışındaki Türk İşçi Çocuklarına Türkçenin Öğretimi", **Ankara Üniversitesi TÖMER Dergisi Dünyada Türkçe Öğretimi Özel Sayısı**, S.1, ss.76-83.
- KOÇAK, Muhammet (2012). "Almanya'da Yaşayan Türklerin Türkçe Dil Becerileri Üzerine Bir İnceleme", **Zeitschrift für die Welt der Türken Journal of World of Turks**, 4, (S. 1), ss. 303-313.
- MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI (1999). **Yurt Dışındaki Türk Çocukları İçin Türkçe ve Türk Kültürü Dersi Öğretim Programı (1-10. Sınıflar)**, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- ÖZBAY, Murat (2010). **Türkçe Öğretimi Yazıları**, Öncü Kitap, Ankara.
- ÖZPOLAT, Vahap (2012). "Küreselleşme Sürecinde Yurt Dışındaki Türklerin Önemi", **Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, S.34, ss.211-220.
- SAGLAM, Mustafa (1991). **Federal Alman İlkokullarında Türkçe ve Türk Kültürü Programının Etkililiği –Kuzey Ren Vestfalya Eyaleti Örneği-**, Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları, Eskişehir.
- ŞEN, Ülker (2010). "Yurt Dışında Yaşayan Türk Çocuklarının Ana Dili Eğitimine Yönelik Milli Eğitim Bakanlığı Bünyesinde Yapılan Çalışma ve Uygulamalar", **Zeitschrift für die Welt der Türken Journal of World of Turks**, 2, (S.3), ss.239-253.
- TUFAN, Beril (2003). "Türkiye'de Dış Göçün Tarihsel Gelişimi ve Beş Yıllık Planlar Açısından Göçün Değerlendirilmesi", **Uluslararası Yurt Dışı İşçi Göçü Sorunları ve Çözüm Arayışları Sempozyumu**, Ankara.
- TURAN, Kadir (1997). **Almanya'da Türk Olmak**, T. C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları, Ankara.
- YAĞMUR, Kutlay (2013). "Batı Avrupa'da Türkçe Öğretiminin Önemi ve Mevcut Uygulamalar", **Yeni Türkiye Dergisi Türkçe Özel Sayısı**, S. 55, ss. 1173-1186.
- YILDIZ, Cemal (2012). **Yurt Dışında Yaşayan Türk Çocuklarına Türkçe Öğretimi (Almanya Örneği)**, Yurt dışı Türkler ve Akkraba Topluluklar Başkanlığı, Ankara.
- YOL, Ali (2011). "Yurt Dışındaki Türk Çocuklarına Türkçe Öğretimindeki Sorunlar", **Gazi Üniversitesi Türkçe Araştırmaları Akademik Öğrenci Dergisi**, S.1, ss.117-131.
- YURTNAÇ, Kemal (2013). "Yurt Dışında Yaşayan Vatandaşlarımız ve Türkçe", **Yeni Türkiye Dergisi Türkçe Özel Sayısı**, S. 55, ss. 1187-1191.

OPINIONS OF TEACHERS TEACHING TURKISH TO THE TURKS LIVING ABROAD ON CLASSROOM PRACTICES

Z. Canan KARABABA*

Sedat KARAGÜL**

Abstract

The purpose of this research is to determine opinions of teachers that are teaching Turkish to the Turks living abroad related to classroom practices in the Turkish teaching process. The participants of the research are 20 teachers that have participated in the 5th Seminar on Turkish Language Education organized by the Directorate General of the EU and Foreign Relations of the Ministry of National Education. The research findings have been obtained by the preliminary interviews with the participants, and by the resulting questionnaire. The percentages and frequencies have been calculated for the responses of the participants to the questionnaire. The research results demonstrate that the approach of the teachers to the Turkish language education process is generally in line with the goals of the language education, and that the teachers attach more importance to their competency in the field of Turkish language education. However, the results also reveal that there is some confusion among the teachers related to the methods and techniques that are used especially in language education, and that the teachers are not endowed with sufficient knowledge and equipment related to language assessment that should be implemented at the end of each teaching process.

Keywords: Teaching Turkish to the Turks living abroad, teacher opinions, teacher competencies, Turkish education environments

* Doç. Dr.; Ankara University Faculty of Educational Sciences, Department of Foreign Language Education

** Arş. Gör., Ankara University Faculty of Educational Sciences, Department of Cultural Foundations of Education